

PLATNI PROMET

6. PREDAVANJE – ZADUŽNICA, CESIJA, ASIGNACIJA, KOMPENZACIJA, MEĐUNARODNI PLATNI PROMET

ZADUŽNICA

ZADUŽNICA - vrijednosni papir s pravnim učincima ovršne isprava tj. vrijednosni papir koji ima učinak pravomoćnog rješenja o ovrsi

- ovaj instrument dobro je prihvaćen u hrvatskoj praksi, ponajviše zbog, u pravilu dugotrajnih sudskih postupaka kojima vjerovnici utjeruju svoje tražbine

OBIČNA ZADUŽNICA je isprava:

- na kojoj je javno ovjeren potpis dužnika
- kojim on daje suglasnost da se radi naplate potraživanja određenog vjerovnika zaplijene njegovi određeni ili svi računi koje ima kod pravnih osoba koje obavljaju poslove platnog prometa te
- da se novac s tih računa (u skladu s njegovom izjavom sadržanom u toj ispravi) izravno isplaćuje vjerovniku

BJANKO ZADUŽNICA je isprava:

- na kojoj je javno ovjeren potpis dužnika
- kojim on daje suglasnost da se radi naplate potraživanja čiji će iznos biti naknadno upisan u ispravi, zaplijene njegovi određeni ili svi računi koje ima kod pravnih osoba koje obavljaju poslove platnog prometa te
- da se novac s tih računa (u skladu s njegovom izjavom sadržanom u toj ispravi) izravno isplaćuje vjerovniku koji je određen u ispravi ili koji će biti naknadno upisan

OBIČNA ZADUŽNICA

- tradicionalni i obligacijski vrijednosni papir
- formalan – pisan jasno i javno ovjeren
- funkcionalno razgraničen – samo instrument osiguranja plaćanja
- apstraktan vrijednosni papir – nije nužno navođenje pravnog posla na koji se odnosi
- ovršna isprava s učinkom pravomoćnog rješenja o ovrsi
- instrument osiguranja plaćanja

BJANKO ZADUŽNICA SE OD OBIČNE RAZLIKUJE:

- u bjanko ne moraju biti naznačeni osoba vjerovnika, kao ni svota dužne tražbine
- može ju izdati samo trgovac
- može se izdati samo s naznakom najviše svote, odnosno jednog od propisanih apoena
- ne sastavlja ju sam dužnik (što čini kod obične zadužnice), nego se može izdati samo na propisanom obrascu

VJEROVNIK

- svaka fizička ili pravna osoba
- mora biti naznačen najkasnije u trenutku podnošenja bjanko zadužnice banci sa zahtjevom da se tražbina zaplijeni

Prednosti zadužnice u odnosu na mjenicu:

1. zadužnica ima svojstvo ovršne isprave - mjenica vjerodostojne isprave
2. zadužnica se može zadržati ako se vjerovnik u cijelosti ne namiri, mjenica ne!
3. izjava jamca na samoj zadužnici ima također svojstvo i učinke ovršene isprave
4. nema protesta ni pripadajućih troškova
5. naplata se provodi do potpunog namirenja vjerovnika

OBRAČUNSKA PLAĆANJA

- namirivanje međusobnih novčanih obveza između sudionika bez uporabe novca na temelju vjerodostojne dokumentacije

- **obavljaju se:**

- **cesijom**
- **kompensacijom**
- **asignacijom**
- **preuzimanjem duga**

CESIJA

- ustupanje otuđivog potraživanja ugovorom
- ugovor kojim dosadašnji **vjerovnik (cedent)** svoje potraživanje od **dužnika (cesusa)** prenosi na novog **vjerovnika (cesionara)**

OTUĐIVO POTRAŽIVANJE JEST ONO:

1. čiji prijenos nije zabranjen zakonom
2. koje nije osobne naravi (npr. alimentacija)
3. koje se po svojoj naravi ne protivi prenošenju na drugog (npr. novčane naknade nematerijalne štete)

- ugovor o ustupanju nema učinak prema dužniku ako su on i vjerovnik ugovorili da ovaj neće moći prenijeti tražbinu na drugog ili da je neće moći prenijeti bez dužnikova pristanka
- forma ugovora o cesiji nije zakonom propisana, ali se u poslovnoj praksi najčešće upotrebljava pisani ugovor
- tim ugovorom se dokazuje potraživanje prema dužniku (cesusu)
- mogući pravni temelj cesije jesu ugovor, zakon i sudska odluka

SUDIONICI

cedent (ustupitelj) – stari vjerovnik (cesionarov dužnik)

cesionar (primatelj) - novi vjerovnik

cesus (dužnik) - cedentov dužnik

CEDENT (ustupitelj) – vjerovnik koji prenosi potraživanje od svog dužnika na primatelja

CESIONAR (primatelj) – novi vjerovnik koji će primiti nadoknadu za potraživanje

CESUS (dužnik) – osoba koja namiruje novog vjerovnika – cesionara

- s tražbinom prelaze na primatelja sporedna prava kao što su pravo prvenstva naplate, hipoteka, založno pravo, pravo iz ugovora s jamcem, pravo na kamate, ugovornu kaznu i sl.
- za ustup tražbine(=potraživanja) nije potreban pristanak dužnika, ali je ustupitelj dužan obavijestiti dužnika o **USTUPANJU** → **NOTIFIKACIJA**

- od trenutka notifikacije dužnik može valjano izvršiti obvezu samo cesionaru
- u slučaju da dužnik ispuni obvezu starom vjerovniku nakon ustupanja potraživanja, ali prije notifikacije, oslobađa se obveze samo ako nije znao za ustupanje
- u protivnom, ako je znao za cesiju, obveza se ne gasi plaćanjem cedentu, pa mora ispuniti obvezu cesionaru, iako nije primio obavijest o ustupanju potraživanja

ODNOS CEDENT (ustupitelj) – CESUS (dužnik)

-stari i novi vjerovnik sklapaju ugovor o cesiji i za prijenos tražbine nije potreban pristanak dužnika, nego je cedent samo dužan obavijestiti dužnika o obavljenom ustupanju

ODNOS CEDENTA (ustupitelja) I CESIONARA (primatelja)

- potraživanje iz ugovorene cesije prelazi s ustupitelja na primatelja u onom opsegu i kakvoći u kojoj je postojalo kod ustupitelja
- kad je tražbina ustupljena naplatnim ugovorom, ustupitelj odgovara za postojanje tražbine u vrijeme ustupanja
- ustupitelj odgovara za naplativost ustupljene tražbine ako je to bilo ugovoreno, ali samo do visine onog što je primio od primatelja, te za naplativost kamata, troškova oko ustupanja i troškova postupaka protiv dužnika
- ustupitelj je dužan predati primatelju obveznicu ili drugu ispravu o dugovanju ako ih ima, te druge dokaze o ustupljenoj tražbini i sporednim pravima
- ako je ustupitelj prenio na primatelja samo jedan dio tražbine, dužan je predati mu ovjerenjeni prijepis obveznice ili bilo koje druge isprave kojom se dokazuje postojanje ustupljene tražbine
- ustupitelj je dužan primatelju na njegov zahtjev, izdati ovjerenjenu potvrdu o ustupanju

ODNOS CESIONARA (primatelja) i CESUSA (dužnika)

- primatelj ima prema dužniku ista prava koje je ustupitelj imao prema dužniku do ustupanja
- dužnik može isticati primatelju, pored prigovora koje ima prema njemu, i one prigovore koje je mogao istaknuti ustupitelju do časa kada je saznao za ustupanje

VRSTE CESIJA:

- 1. redovita cesija**
- 2. cesija umjesto ispunjenja duga**
- 3. cesija radi naplaćivanja**
- 4. cesija radi osiguranja**

1. REDOVITA CESIJA

- temeljni oblik ustupanja potraživanja
- ustupitelj (cedent) ustupa stjecatelju (cesionaru) svoje potraživanje koje on ima prema svom dužniku (cesusu)
- cesionar je dužan obavijestiti dužnika (cesusa) o ovom ustupu, kako bi sebe deklarirao kao novog cesusovog vjerovnika

2. CESIJA UMJESTO ISPUNJENJA DUGA

- poseban oblik ustupanja potraživanja
- **cedent je uvijek cesionarov dužnik**
- zaključuje se upravo iz razloga namirenja cesionarovog potraživanja prema cedentu
- čine većinu ugovora o cesiji koji se aktualno zaključuju u poslovnoj praksi hrvatskih poslovnih subjekata
- **ugovor je perfektan samim zaključivanjem** te od tog trenutka potraživanje prema cesusu prelazi s cedenta na cesionara
- **istog trenutka se gasi i cedentova obveza prema cesionaru**
- cedent ustupa potraživanje samo do vrijednosti njegova (ukupnog) duga prema cesionaru, dok je „**višak naplaćenog**“ **cesionar dužan vratiti cedentu**

3. CESIJA RADI NAPLAĆIVANJA

- sastoji se u ustupanju potraživanja kojemu je svrha da cesionar, a ne cedent, naplati potraživanje prema cesusu, ali je svrha i ta da cesionar tom naplatom od cesusa naplati svoje potraživanje koje ima prema cedentu
- cedentova se obveza gasi tek nakon što cesionar naplati ustupljeno mu potraživanje od cesusa
- **cesionar je dužan cedentu vratiti „višak naplaćenog“** koji prelazi iznos cedentova ukupnog duga prema cesionaru
- **cesus je uvijek ovlašten u svoj dug ispuniti i cedentu**

4. CESIJA RADI OSIGURANJA

- cesionar kao cedentov vjerovnik prima od cedenta njegovu tražbinu prema cesusu samo radi osiguranja svoje tražbine prema cedentu
- **cesionar je dužan:**
 - voditi brigu o naplati duga od cesusa
 - nakon naplate, a nakon zadržana iznosa potrebnog za namirenje vlastite tražbine prema cedentu, cedentu isplatiti sav „višak“

ASIGNACIJA

ASIGANCIJA je uputa kojom jedna osoba, **uputitelj (asignant)** ovlašćuje drugu osobu, **upućenika (asnignata)** da za njezin račun ispuni nešto određenoj trećoj osobi, **primatelju upute (asignatar)** a ovog ovlašćuje da to ispunjenje primi u svoje ime (ZOO čl.130)

- uputa kupcu da svoju obvezu izvrši trećoj osobi
- ideja da se potraživanje prenese, **a da vjerovnik ne ispadne iz odnosa kao i ideja** da se dug preuzme, a da dužnik i dalje ostane u obveznom odnosu

ODNOS PRIMATELJA UPUTE I UPUĆENIKA

- primatelj upute stječe pravo zahtijevati od upućenika ispunjenje tek kad mu to ovaj izjavi da prihvaća uputu
- prihvrat upute se ne može opozvati
- prihvatom upute nastaje između primatelja i upućenika obvezni odnos nezavisan od odnosa između uputitelja i upućenika, a i odnosa između uputitelja i primatelja upute
- pravo primatelja upute da zahtijeva ispunjenje od upućenika zastarijeva za godinu dana
- upućenik koji je prihvatio uputu može isticati primatelju upute samo prigovore koji se tiču valjanosti prihvata, prigovori koji se temelje na sadržaju prihvata ili na sadržaju same upute, te prigovore koje ima osobno prema njemu
- primatelj može uputu prenijeti na drugog i prije prihvata upućenika, a ovaj je može prenijeti dalje, osim kad iz same upute ili posebnih okolnosti proizlazi da ona nije prenosiva
- ako je upućenik izjavio primatelju upute da prihvaća uputu, prihvrat ima učinak prema svim osobama na koje bi uputa bila uzastopce prenesena
- ako je upućenik izjavio pribavitelju na kojeg je primatelj prenio uputu, da je prihvaćena, on ne može pribavljaatelju isticati prigovor koji ima prema primatelju upute osobne

ODNOS PRIMATELJA UPUTE I UPUTITELJA

- vjerovnik nije dužan pristati na uputu koju mu je dužnik učinio radi ispunjenja svoje obveze, ali je dužan u svom odbijanju odmah obavijestiti dužnika, inače će mu odgovarati za štetu
 - vjerovnik koji je pristao na uputu dužan je pozvati upućenika da je ispuni
 - kad je vjerovnik pristao na uputu učinjenu od njegova dužnika radi ispunjenja obveze, ta obveza ne prestaje, ako nije drukčije ugovoreno, ni njegovim pristankom na uputu, ni prihvatom od strane upućenika, nego tek ispunjenjem od strane upućenika
 - vjerovnik koji je pristao na uputu učinjenu od njegova dužnika može zahtijevati od uputitelja da mu ispuni ono što mu duguje samo ako nije dobio ispunjene od upućenika u vrijeme određeno u uputi
- ## ODNOS UPUTITELJA I UPUĆENIKA

- upućenik nije dužan prihvatiti uputu, čak i ako je dužnik uputitelja, osim ako se na to obvezao
- ali kad je uputa izdana na temelju upućenikova duga uputitelju, upućenik je dužan ispuniti je do iznosa toga duga, ako mu to ni po čemu nije teže od ispunjenja obveze prema ustupitelju
- ispunjenjem upute izdane na temelju upućenikova duga uputitelju, upućenik se u istoj mjeri oslobađa svoga duga prema uputitelju
- uputitelj može opozvati ovlaštenje koje je uputom dao upućeniku, sve dok ovaj ne izjavi primatelju upute da prihvaća uputu ili je ne ispuni
- on je može opozvati i kad je u uputi navedeno da je neopoziva te kad bi se opozivom vrijedala neka njegova obveza prema primatelju upute
- otvaranje stečaja nad imovinom uputitelja povlači po samom zakonu opoziv upute, osim slučaja kad je upućenik prihvatio uputu prije otvaranja stečaja, a i kad u času prihvatanja nije znao niti je morao znati za stečaj

PRIJEBOJ (kompenzacija)

- dužnik može prebiti tražbinu s protutražbinom vjerovnika, ako obje tražbine glase na novac ili druge zamjenjive stvari istog roda i iste kakvoće i ako su obje dospjele
- prijeboj ne nastaje čim se ispune pretpostavke za to, nego tek izjavom o prijeboju
- nakon izjave o prijeboju smatra se da je učinak prijeboja nastao onoga trenutka kad su se ispunile pretpostavke za to
- dužnik ne može prebiti ono što duguje vjerovniku s onim što vjerovnik duguje jamcu
- ali jamac može prebiti dužnikovu obvezu prema vjerovniku s dužnikovom tražbinom prema vjerovniku
- tko je dao svoju stvar u zalog za tuđu obvezu, može zahtijevati od vjerovnika da mu vrati založenu stvar kad se udovolji pretpostavkama za prestanak te obveze prijebojem te kod vjerovnik propusti svojom krivnjom obaviti prijeboj
- dug se može prebiti sa zastarjelom tražbinom, samo ako ona još nije bila zastarjela u času kad su se stekle pretpostavke prijeboja
- ako su pretpostavke prijeboja nastale pošto je jedna od tražbina zastarjela, prijeboj ne nestaje ako je dužnik zastarjela tražbine istekao prigovor zastare

Ne može prestati prijebojem:

- tražbina koja se ne može zaplijeniti
 - tražbina stvari ili vrijednosti koje su dužniku bile dane na čuvanje ili posudbu, ili koje je dužnik uzeo bespravno ili ih bespravno zadržao
 - tražbina nastala namjernim prouzročenjem štete
 - tražbina naknade štete nanesene oštećenjem zdravlja ili prouzročenjem smrti
 - tražbina koja potječe iz zakonske obveze uzdržavanja
-
- dužnik ne može obaviti prijeboj ako je njegova tražbina dospjela tek pošto je netko treći stavio zabranu na vjerovnikovu tražbinu prema njemu
 - kad između dviju osoba postoji više obveza koje mogu prestati prijebojem, prijeboj će se obaviti po pravilima koja vrijede za uračunavanje ispunjenja

OBILJEŽJA I ORGANIZACIJA MEĐUNARODNOG PLATNOG PROMETA

- primjena **Zakona o platnom prometu**
- glavni razlog izrade novog Zakona je prenošenje odredaba Direktive o uslugama platnog prometa na unutarnjem tržištu (PSD) u domaće zakonodavstvo
- payment service directive (PSD):
 - uređuje platne usluge i donosi jedinstvena pravila za cijelo europsko gospodarsko područje

PSD → pravni okvir

SEPA → set pravila i shema koje standardiziraju obavljanje platnog prometa unutar SEPA područja u tehničkom i tehnološkom smislu

CILJ PSD DIREKTIVE:

- uspostava modernih i sveobuhvatnih pravila primjenjivanih na sve platne usluge u EU
- izvršenje prekograničnih plaćanja, između zemlja članica i EU, i to jednostavno, učinkovito i sigurno kao izvršenje domaćeg plaćanja
- poticanje konkurentnosti na tržištu uvođenjem novih sudionika, radi povećanja efikasnosti i snižavanja troškova

Osnovne značajke novog Zakona o platnom prometu:

- potpuno novi i širi način reguliranja platnog prometa
 - jedinstveno uređuje domaći i prekogranični platnog prometa
 - određuje i regulira platne usluge
 - uvodi nove pružatelje platnih usluga
 - uređuje odnos pružatelj usluga – korisnik usluga
 - usmjeren je zaštiti korisnika usluga plaćanja (korisnici usluga: građani i poslovnih subjekti)
 - pritužbeni postupci se vode pri HNB-u, vansudsko rješavanje sporova
 - uređuje licenciranje, rad i nadzor institucija za platni promet
 - uređuje licenciranje, rad i nadzor platnog sustav
 - zadržava postojeće standarde i dobra rješenja domaćeg platnog prometa
 - ne regulira blokade i određene restrikcije u poslovanju poslovnih subjekata
 - priprema za buduće sudjelovanje RH u EU (EMU, SEPA)
- stvaranje nužno pravne osnove za uspostavu Jedinstvene platne eurozone (SEPA – Single Euro Payments Area) u kojoj će pravne i fizičke osobe zadavati i primati plaćanja u eurima, pod istim osnovnim uvjetima, s istim pravima i obvezama, neovisno o mjestu na kojem se nalaze i neovisno o tome je li riječ o prekograničnim i domaćim plaćanjima

DEVIZNI SUSTAV RH, POJAM I ZNAČAJ

OPSEG I SUDIONICI DEVIZNOG TRŽIŠTA

Zakonom o deviznom poslovanju se uređuje

- poslovanje između rezidenata i nerezidenata u stranim sredstvima plaćanja i kunama
- poslovanje između rezidenata u stranim sredstvima plaćanja
- jednostrani prijenosi imovine iz RH i u RH koji nemaju obilježja izvršenja posla između rezidenata i nerezidenata
- to podrazumijeva sklapanje tekućih i kapitalnih poslova te njihovo izvršavanje plaćanja, naplatama ili prijenosima

Rezidenti su:

- pravne osobe sa sjedištem u RH, osim njihovih podružnica u inozemstvu
- podružnice stranih trgovačkih društava i trgovaca pojedinaca upisane u registar koji se vodi kod nadležnog tijela državne vlasti ili uprave u RH
- trgovci pojedinci, obrtnici i druge fizičke osobe sa sjedištem, odnosno prebivalištem u RH koji samostalnim radom obavljaju gospodarsku djelatnost za koju su registrirane (u daljnjem tekstu poduzetnici pojedinci)
- fizičke osobe s prebivalištem u RH
- fizičke osobe koje u RH borave na osnovi važeće dozvole boravka u trajanju najmanje 183 dana

- diplomatska, konzularna i druga predstavništva RH u inozemstvu koja se financiraju iz proračuna te hrvatski državljani zaposleni u tim predstavništvima i članovi njihovih obitelji
- sve druge osobe koje nisu navedene smatraju se nerezidentima

STRANA SREDSTVA PLAĆANJA SU:

- devize (novčana potraživanja od inozemstva)
- strana gotovina (novčanice, kovani novac) je novčano potraživanje od središnje banke ili države koja je gotovinu izdala
- čekovi i ostala novčani Instrumenti koji glase na stranu valutu i koji su unovčili u stranoj valuti su potraživanja od izdavatelja

TRŽIŠTE STRANIH SREDSTAVA PLAĆANJA:

- tržište stranih sredstava plaćanja obuhvaća sve poslove kupnje i prodaje stranih sredstava plaćanja
- banke ugovaraju poslove kupnje i prodaje stranih sredstava plaćanja u svoje ime i za svoj račun, te u svoje ime, a za tuđi račun, a druge osobe u svoje ime i za svoj račun
- rezidenti i nerezidenti obavljaju kupoprodaju stranih sredstava plaćanja u bankama
- Ministarstvo financija obavlja kupoprodaju stranih sredstava plaćanja i u HNB-u
- rezident te fizičke osobe nerezidenti mogu kupoprodaju stranih sredstava plaćanja obavljati i kod ovlaštenih mjenjača

PROMPTNA I TERMINSKA KUPOPRODAJA STRANIH SREDSTAVA PLAĆANJA

- sudionici tržišta stranih sredstava plaćanja mogu kupovati, odnosno prodavati devize promptno i terminski (na rok)
- terminska kupnja, odnosno prodaja deviza jest kupnja, odnosno prodaja kod koje je rok za izvršenje obveze duži od dva radna dana od sklapanja ugovora

FORMIRANJE TEČAJA

- tečaj strane valute prema kuni slobodno se formira na tržištu stranih sredstava plaćanja na temelju ponude i potražnje

OBJAVLJIVANJE I PRIMJENA SREDNJEG TEČAJA HNB-A

- HNB svakog radnog dana na temelju ostvarenog prometa i tečajeva stranih valuta na tržištu stranih sredstava plaćanja utvrđuje vrijednost kune prema drugim valutama
- tako utvrđeni tečaj HNB dužna je javno objaviti
- HNB propisuje način i rokove u kojima su banke i ovlašteni mjenjači dužni dostavljati podatke o prometu na tržištu stranih sredstava plaćanja
- srednji tečaj HNB-a za strana sredstva plaćanja koristi se za iskazivanje potraživanja i obveza prema inozemstvu te za potrebe statistike
- pri obračunu uvoznih i izvoznih davanja strana valuta preračunava se u kunama po srednjem tečaju HNB koji je vrijedio prethodnog radnog dana u tjednu, a koji prethodi tjednu u kojem se utvrđuje iznos uvoznih i izvoznih davanja, ako ministar financija ne odredi drugačije

OVLAŠTENI MJENJAČI

- mjenjački poslovi su kupnje i prodaje strane gotovine te poslovi otkupa čekova koji glase na stranu valutu i u njoj su unovčivi
- uvjete i način obavljanja mjenjačkih poslova propisuje HNB
- **ovlašteni mjenjači su:** rezidenti, obrtnici, trgovci, pojedinci i pravne osobe koje imaju odobrenje HNB-a za obavljanje mjenjačkih poslova

- ovlašteni mjenjač smije obavljati mjenjačke poslove ako ispunjava sljedeće uvjete:

1. koristi zaštićeni računalni program koji je certificirala HNB
2. ima s bankom sklopljen ugovor o obavljanju mjenjačkih poslova
3. ima upisanu djelatnost obavljanja mjenjačkih poslova u sudskom, odnosno obrtnom registru
4. nije pravomoćno osuđen za kazneno djelo

OTVARANJE I PROMET PO DEVIZNIM RAČUNIMA POSLOVNIH SUBJEKATA I GRAĐANA

VRSTE KAPITALNIH POSLOVA, DOPUŠTENOST I OGRANIČENJA:

- poslovanje između rezidenata i nerezidenata u stranim sredstvima plaćanja i kunama, poslovanje između rezidenata u stranim sredstvima plaćanja te jednostrani prijenos imovine iz RH i u RH podrazumijeva sklapanje tekućih i kapitalnih poslova te njihovo izvršavanje plaćanjima, naplatama i propisima

KAPITALNI POSLOVI su poslovi zaključeni između rezidenata i nerezidenata te jednostrani prijenos imovine radi prijenosa kapitala, a koji nisu tekuća plaćanja i prijenosi

U kapitalne poslove se ubrajaju:

- 1. izravna ulaganja**
- 2. ulaganja u nekretnine**
- 3. poslovi s vrijednosnim papirima (na tržištu kapitala i na tržištu novca)**
- 4. poslovi s udjelima u investicijskim fondovima**
- 5. kreditni poslovi**
- 6. depozitni poslovi**
- 7. plaćanja na osnovi ugovora o osiguranju**
- 8. jednostrani prijenosi imovine**
 - a) osobni prijenosi imovine**
 - b) fizički prijenosi imovine**

TEKUĆI POSLOVI su poslovi koji su zaključeni između rezidenata i nerezidenata čija namjera nije prijenos kapitala

PLAĆANJA I PRIJENOSI S OSNOVE TEKUĆIH POSLOVA UKLJUČUJE:

- dospjela plaćanja na osnovi trgovinom robom i uslugama s inozemstvom te na osnovi drugih tekućih poslova, uključujući usluge i normalne kratkoročne bankarske i kreditne olakšice

- dospjela plaćanja kamata i neto-dohotka od ostalih ulaganja

- plaćanja umjerenog iznosa na ime amortizacije zajmova, smanjene vrijednosti izravnih ulaganja i raspodjela dobiti na osnovi udjela u vlasništvu

- prijenos s osnove radničkih doznaka, mirovina, invalidnina i ostalih socijalnih primanja, poreza i pristojba, međudržavne suradnje, likvidiranih šteta na temelju ugovora o osiguranju, prijenos s osnove dobitaka u igrama na sreću, naknada za koncesije, članarina i kazna (penala) te umjerenih doznaka na ime troškova za uzdržavanje obitelji

1. IZRAVNA ULAGANJA su sva ulaganja rezidenata u inozemstvo i nerezidenata u RH koja ulagač obavi s namjerom uspostavljanja trajnih ekonomskih odnosa i ostvarivanja znatnog utjecaja na upravljanje pravnom osobom

- izravnim ulaganjem **ne smatra** se ulaganje institucionalnih investitora: investicijskog fonda, brokerskog društva, mirovinskog fonda, društva za osiguranje, banke i druge osobe kojoj je status institucionalnog ulagača odobrila HANFA u skladu s posebnim zakonom, niti ulaganje novčanih sredstava radi izdavanja depozitarnih zapisa

Namjera uspostavljanja trajnih ekonomskih odnosa i ostvarivanje znatnog utjecaja na upravljanje pravnom osobom, iskazana je u slučajevima:

- 1) osnivanja ili povećanja temeljnog kapitala trgovačkog društva ili osnivanja podružnica ili stjecanje već postojećeg trgovačkog društva u potpunom vlasništvu ulagača ili ulaganja radi obavljanja djelatnosti poduzetnika pojedinca
- 2) ulaganja u novo ili već postojeće trg. društvo ako ulagač time stječe 10% ili više udjela u temeljnom kapitalu tog društva, odnosno 10% ili više glasačkih prava nakon ispunjena uvjeta
- 3) u slučaju kredita na rok od 5 god ili duže, radi uspostavljanja trajnih ekonomskih odnosa, ako krediti imaju obilježja podređenog ili hibridnog potraživanja

VRIJEDNOSNI PAPIRI I IZVEDENI FINANCIJSKI INSTRUMENTI

- VP označava dionice, obveznice, trezorske zapise, blagajničke zapise, komercijalne zapise, certifikate o depozitu i druge VP izdane u seriji
- VP kojim se trguje na tržištu kapitala su dionice, obveznice, i drugi dužnički VP izdani u seriji s rokom dospijecha dužim o 1 god
- VP koji se trguje na tržištu novca su **kratkoročni VP** izdani u seriji s rokom dospijecha do 1 god, kao što su trezorski zapisi, blagajnički zapisi, komercijalni zapisi, certifikati o depozitima i bankarski akcepti, te **dugoročni dužnički VP** kojim je preostali rok dospijecha do godinu dana
- **izvedeni financijski instrumenti** su VP ili ugovori čija se vrijednost mijenja prema promjenama vrijednosti financijskih instrumenta ili drugog pravnog posla iz kojega su izvedeni
- domaći VP su vrijednosni papiri čiji je izdavatelj rezident te depozitarni zapisi koji su izdani u inozemstvu na temelju domaćeg VP
- svi ostali VP smatraju se stranim VP

IZRAVNA ULAGANJA REZIDENATA I NEREZIDENATA

- izravna ulaganja nerezidenata u RH su slobodna, ako posebnim zakonima nije drugačije određeno
- izravna ulaganja rezidenata u inozemstvu su slobodna

ZAŠTITA IZRAVNIH ULAGANJA

- prijenos u inozemstvo dobiti koju nerezident ostvari izravnim ulaganjem slobodan je pod uvjetom da je u RH podmirio porez na dobit koji se prenosi u inozemstvo
- prijenos u inozemstvo ostatka likvidacijske ili stečajne mase slobodno je pod uvjetom da su u RH podmirene sve porezne i druge zakonom propisane obveze iz tog posla

U poslove s VP ubrajaju se:

- **izdavanje, uvrštenje i prodaja domaćih VP u inozemstvu**
- **izdavanje, uvrštenje i prodaja stranih VP u RH**
- **ulaganja rezidenata u VP u inozemstvu**
- **ulaganja nerezidenata u VP u RH**

- uvrštenje VP znači početak trgovanja stranim VP u RH ili domaćim VP u inozemstvu na burzi ili uređenom javnom tržištu
- izdavanje, uvrštenje i prodaja VP na tržištu kapitala u RH dopušteni su ako je to u skladu s propisima koji uređuju poslovanje VP u RH
- Ministarstvo financija može propisati uvjete za izdavanje, uvrštenje i prodaju VP na tržištu kapitala u RH

POSLOVI S VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA NA TRŽIŠTU NOVCA

- HNB može propisati najniži rejting koji mora imati izdavatelj stranih kratkoročnih VP, ako ih na tržištu novca u inozemstvu stječe rezident
- rezidenti mogu u inozemstvo slobodno kupovati domaće VP

KREDITNI POSLOVI su:

- **komercijalni krediti**
- **financijski krediti**
- **jamstva**
- **garancije**

- svi kreditni poslovi sklapaju se u pisanom obliku

KREDITNI POSLOVI

- banke mogu kreditno poslovanje s nerezidentima ugovoriti u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime, a za tuđi račun te u tuđe ime i za tuđi račun
- rezidenti koji imaju status pravne osobe ili poduzetnika pojedinca mogu kreditne poslove s nerezidentnom ugovoriti u svoje ime i za svoj račun te u svoje ime, a za tuđi račun
- ostali rezidenti mogu kreditno poslovanje s nerezidentima ugovoriti u svoje ime i za svoj račun

KOMERCIJALNI KREDITI

- su odgode plaćanja odnosno plaćanja unaprijed robe i usluga
- poslovi otkupa potraživanja (factoring i forfaiting) ako osnovni posao, koji je podloga za nastalo potraživanje, ima obilježja komercijalnog kredita

DEPOZITNI POSLOVI

- su poslovi na temelju ugovora o depozitu između nerezidenata i banke te između rezidenata i nerezidenata financijske institucije
- u smislu Zakona o deviznom poslovanju depozitnim poslom smatra se i ugovor o tekućem računu
- nerezidenti u banci mogu otvoriti račun i u stranoj valuti i u kunama
- banka je obvezna pri otvaranju računa utvrditi identitet nerezidenta
- podatke o vlasnicima računa banka mora čuvati 5 godina od zatvaranja računa
- HNB propisuje uvjete i način otvaranja i vođenja računa

JEDNOSTRANI PRIJENOSI IMOVINE

- su imovine iz RH u inozemstvo ili iz inozemstva u RH koji nemaju obilježja izvršenja posla između rezidenta i nerezidenta, a mogu biti:

- **osobni prijenosi imovine**
- **fizički prijenosi imovine**

OSOBNI PRIJENOSI IMOVINE

- prijenosi imovine iz RH te u RH na osnovi poklona i pomoći, rente, nasljedstva, podmirenja duga useljenika u matičnoj zemlji, prijenosa imovine iseljenika u inozemstvo i dohotka osoba zaposlenih u RH koji nisu rezidenti

FIZIČKI PRIJENOS IMOVINE je svaki prijenos:

- gotovine u kunama
- strane gotovine
- čekova
- materijaliziranih VP

→ iz RH i u RH

DEVIZNI RAČUNI I DEVIZNI ŠTEDNI ULOZI REZIDENATA

- rezidenti mogu držati devize na deviznim računima ili kao devizne štedne uloge u bankama u RH
- banka je obvezna pri otvaranju deviznog računa i deviznih štednih uloga utvrditi identitet rezidenta
- podatke o vlasnicima računa banka mora čuvati 5 godina od zatvaranja računa
- HNB propisuje uvjete i način otvaranja i vođenja deviznih računa i deviznih štednih uloga
- visina, način obračuna i plaćanja kamata te valuta u kojoj se plaćaju kamate i glavnica utvrđuje se ugovorom između banke i rezidenta

KREDITI U STRANIM SREDSTVIMA PLAĆANJA IZMEĐU REZIDENATA

- kredite u stranim sredstvima plaćanja mogu rezidentima odobravati banke
- odobreni kredit može se otplaćivati u stranoj valuti
- ostali rezidenti ne smiju međusobno odobravati kredite u stranim sredstvima plaćanja

INSTRUMENTI MEĐUNARODNOG PLATNOG PROMETA su:

1. međunarodna bankovna doznaka
2. međunarodni dokumentarni akreditiv
3. bankovna garancija

1. MEĐUNARODNA BANKOVNA DOZNAKA

- instrument međunarodnih plaćanja pri čijoj primjeni uvoznik daje nalog banci da iz pokrića koje kod nje ima ili ga doznači, izvrši plaćanje u inozemstvo
- po primitku naloga banka izvršitelj nalaže inozemnoj korespondentskoj banci da izvrši plaćanje inozemnom dobavljaču/korisniku
- isplata inozemnom korisniku obavlja se u gotovini ili prijenosom na račun

- primjenjuje se :

- kad nema većeg rizika (po isporuci robe)
- za doznaku avansa
- kada nema kontraobveze
- kod isplate manjih svota
- kada postoji povjerenje među partnerima

- vrste:

nostro doznaka – transfer deviznih sredstava u inozemstvu

loro doznaka – transfer deviza u našu zemlju od inozemne banke

robna doznaka – mora imati pokriće (vrijednost robe, avans, faktura,...)

nerobna doznaka – plaćanje usluga, troškova

uvjetna doznaka – prije isplate mora se izvršiti određena obveza

bezuvjetna doznaka – za njeno izvršenje se ne zahtijeva uvjet

2. MEĐUNARODNI AKREDITIV

- instrument je domaćih, ali i najrašireniji instrument međunarodnih plaćanja
- predstavlja svaki sporazum po kojem banka (akreditivna banka) u skladu na instrukcijama komitenta (nalogodavca, uvoznika)
- treba izvršiti plaćanje trećoj osobi (korisniku), ili po njegovom nalogu isplatiti ili akceptirati mjenicu vučenu korisnika, ili
- ovlašćuje drugu banku da takvo plaćanje izvrši, mjenice plati, akceptira ili negocira uz predaju ugovorenih dokumenata i u skladu s odredbama i uvjetima akreditiva (prema definiciji Međunarodne trgovačke komore u Parizu)

- dokumentarni akreditiv pojavio se kao instrument plaćanja u međunarodnom platnom prometu još u drugoj polovici 19. stoljeća kada se zbog porasta međunarodne robne razmjere ukazala potreba za pronalaženjem odgovarajućih oblika za plaćanja prvenstveno zbog:

- zaštite interesa sudionika u međunarodnoj razmjeni
- omogućavanja najbržeg mogućeg plaćanja odnosno naplate

- suština međunarodnog dokumentarnog akreditiva sastoji se u tome da **inozemni kupac (uvoznik)** kao **nalogodavac** stavlja određenoj **banci** na raspolaganje **kupovnu cijenu** (ili s njom ima drugačiji sporazum o pokriću) u korist **dobavljača (izvoznika)** u drugoj zemlji, s tim da mu **banka** ovaj iznos, naveden u akreditivu **isplati**, ili da mu isplati, akceptira ili negocira mjenice koje će korisnik vući na nalogodavca ili na akreditivnu banku, pod uvjetom da korisnik banci unutar određenog vremena preda u akreditivu navedene i točno opisane dokumente

- primjena dokumentarnog akreditiva omogućava zaštitu interesa stranaka u akreditivnom poslovanju:

- izvoznik je osiguran da će u trenutku predaje otpremnih i robnih dokumenata navedenih u akreditivu i pod pretpostavkom da je udovoljio ostalim uvjetima iz akreditiva, naplatiti izvezenu robu jer mu takvu isplatu osigurava banka

- kupac je osiguran da će banka naplatiti samo one dokumente koji su u akreditivu izričito propisani, a koji mu osiguravaju raspolaganjem predmetnom isporukom

- osobe u poslovanju s dokumentiranim akreditivima su:

- **nalagodavac** u međunarodnoj razmjeni u pravilu je uvoznik koji izdaje nalog svojoj ili kojoj drugoj banci za otvaranje akreditiva

- **korisnik akreditiva** obično je prodavalac (izvoznik) koji će prezentiranjem ugovorenih dokumenata na naplatu i ispunjenjem ostalih uvjeta navedenih u akreditivu steći pravo naplate akreditivnog iznosa

- **akreditivna banka** je banka uvoznika, banka izvoznika ili banka u trećoj zemlji, koja otvara (izdaje) akreditiv

- uz navedene, u akreditivnom poslu pojavljuju se i drugi sudionici:

- **avizirajuća banka** je izvještavajuća banka koja korisniku šalje izvješće o otvorenom akreditivu i njegovim uvjetima, ne preuzimajući nikakvih obveza u pogledu isplate akreditiva

- **isplatna banka** isplaćuje akreditive po nalogu akreditivne banke

- **potvrđujuća banka** je posrednička banka koja prema korisniku preuzima čvrstu obvezu isplate akreditivnog iznosa pod uvjetima iz akreditiva

- **negocirajuća banka** je banka ovlaštena da korisniku isplati akreditivni iznos uz prezentaciju uvjetovanih dokumenata

- vrste međunarodnog dokumentiranog akreditiva:

- **odlazeći (uvozni, nostro) akreditivi** su akreditivi što ih otvaraju domaći uvoznici u korist inozemnih prodavalaca (izvoznika)

- **dolazeći (izvozni, loro) akreditivi** su akreditivi što ih inozemni uvoznici otvaraju domaćim izvoznicima

- **opozivi akreditiv** može u svako doba biti izmijenjena ili opozvana bez prethodnog izvješća korisnika; u svakom akreditivu mora biti jasno naznačeno da li je opoziv ili neopoziv, a ako takve naznake nema akreditiv se smatra opozivim; pravo opozivanja akreditiva ima nalagodavac, sve do trenutka isplate, negociranja ili akceptiranja trata; ova vrsta akreditiva je gotova nestala zbog nesigurnosti kojoj je korisnik izložen

- **neopozivi akreditiv** predstavlja čvrstu obvezu za banku da će ispuniti preuzete obveze, ukoliko se ispunjeni akreditivni uvjeti; obveza banke postoji sve dok se svi sudionici ne slože s mijenjanjem ovakve obveze, a to znači da se akreditiv ne može opozvati bez pristanka korisnika; neopozivi je samo onaj akreditiv u kojem je izričito naglašeno da je neopoziv

- **potvrđeni neopozivi akreditiv** je onaj kojim još neka banka (uz akreditivnu) preuzima solidarnu odgovornost i obveze kako ih je preuzela i akreditivna banka; izvoznik je zahvaljujući konfirmaciji dvostruko osiguran da će biti isplaćen; uz sigurnost koju pruža, potvrđivanje akreditiva i poskupljuje plaćanje akreditivnom (za 1%)

- **nepotvrđeni neopozivi akreditiv** je onaj akreditiv kod kojega akreditivna banka izravno izvješćuje korisnika o otvorenom akreditivu ili ga izvješćuje preko svoga korespondenta u zemlji korisnika, a da ovaj ne ulazi ni u kakvu obvezu prema korisniku

- **obično (jednokratni) akreditiv** gasi se jednokratnim iskorištavanjem akreditivnog iznosa

- **prenosivi akreditiv** može se prenositi samo ako je izričito naveden da je prenosiv; to je onaj akreditiv na osnovu kojega korisnik ima pravo da banci, koja je pozvana izvršiti isplatnu ili akceptiranje, ili bilo kojoj banci ovlaštenoj da izvrši negociranje, izda uputstva da akreditiv u cjelini ili djelomice stavi na raspolaganje jednoj ili nekoliko trećih stranaka (drugih korisnika); akreditiv se može

prenijeti samo jednom; prenošenje akreditiva obavlja se prema odredbama i uvjetima koji su određeni u originalnom akreditivu

- **revolving (rotativni) akreditiv** je akreditiv koji se obrće, rotira; nasuprot jednokratnom akreditivu, kod ove vrste akreditiva iskorištenjem akreditivnog iznosa ne dolazi do njegova gašenja nego se on vraća na početni iznos

- **akreditiv po viđenju (gotovinski)** se isplaćuje po prezentaciji dokumenata

- **terminski akreditiv** je akreditiv kod kojeg između prezentacije dokumenta i isplate akreditivne vrijednosti mora proći određeno vrijeme; ovi akreditivi nepogodni su za prodavaoca, a obično proizlaze iz boljeg položaja kupca na tržištu i predstavljaju kreditiranje kupca

- **akreditiv je domiciliran u zemlji** (kod nas) ako se isplata obavlja kod nas, uz prezentaciju ugovorenih dokumenata; ugovarati uvijek treba tako da domicil akreditiv bude u zemlji

- **akreditiv je domiciliran u inozemstvu** u svim ostalim slučajevima (kod banke u zemlji inozemnog partnera ili kod banke u nekoj trećoj zemlji)

- vrste međunarodnih dokumentiranih akreditiva:

- akceptacijski akreditiv
- podakreditiv
- negocijacijski akreditiv
- nalog za isplatu
- akreditiv sa crvenim klauzulom
- reekspornti akreditiv

- dokumenti u akreditivnom poslu:

- dokumenti ukrcaja
- dokumenti o osiguranju
- trgovačke fakture
- konzularne fakture
- certifikat o porijeklu
- certifikati težine
- certifikati o inspekciji
- certifikati o analizi
- liste pakiranja
- težinske liste

3. BANKOVNA GARANCIJA

- **bankovna garancija** je poseban instrument osiguranja plaćanja i izvršenja ugovorenih obveza u ugovorenom roku, kojim određena osoba, poduzeća ili banke garantira korisniku bankovne garancije da će određena osoba (najčešće poslovni partner ili bančin komitent) o ugovorenom roku izvršiti sve preuzete obveze naveden u bankovnoj garanciji prema korisniku garancije i ukoliko ih on ne izvrši da će ih izvršiti sama garant...

- garancija je pismena isprava kojom se garant obvezuje da će platiti dug umjesto dužnika, ako dužnik to ne učini u ugovorenom roku

- osobe u poslovanju bankovnim garancijama:

- **nalogodavac garancije - dužnik**
- **banka koja izdaje garanciju - garant**
- **korisnik garancije – vjerovnik**

- **nalogodavac garancije – dužnik** je osoba koja se je obvezala svom poslovnom partneru da će osiguranje izvršenja ugovorenih obveza garantirati banka

- to je redovito komitent banke koja izdaje garanciju i koja dobro poznaje njegov bonitet i likvidnost

- **banka koja izdaje garanciju – garant** – garantira korisniku garancije da će nalogodavac garancije izvršiti sve preuzete obveze navedene u garanciji u ugovorenom roku i ukoliko ih ne izvrši, da će ih izvršiti sama banka

- **korisnik garancije – vjerovnik** – dobivanjem bankovne garancije stječe pravo potraživanja prema banci – garantu u okviru ugovorenih obveza unesenih u samoj bankovnoj garanciji

- **bankovna garancija se izdaje u pisanom obliku**

- **bitni elementi bankovne garancije:**

- naziv i sjedište banke koja izdaje garanciju
- naziv i sjedište korisnika garancije
- predmet i opseg garancije – točno određuje obvezu banke
- vrijeme trajanja bankovne garancije

- **s obzirom na izvršenje same obveze banke, namjenu bankovne garancije i ostale specifičnosti, bankovne garancije se dijele na slijedeće vrste:**

- obična (čista) bankovna garancija
- solidarna bankovna garancija
- bezuvjetna bankovna garancija
- uvjetna bankovna garancija
- činidbene bankovne garancije
- bankovne garancije za plaćanje – kreditne garancije

- **obična (čista) bankovna garancija** je ona kojom banka-garant jamči korisniku garancije da će obvezu, navedenu u garanciji, izvršiti u potpunosti ukoliko njen komitent, nalogodavac tu obvezu ne izvrši

- prema tome, korisnik garancije traži od glavnog dužnika ugovorene obveze i ukoliko on ne izvrši preuzetu obvezu, obraća se banci da je ona izvrši

- **solidarna bankovna garancija** - komitent banke – nalogodavac garancije i banka – garant odgovaraju za preuzete obveze solidarno

- kod dospjeća ugovorene obveze korisnik garancije može tražiti izvršenje preuzetih obveza bilo od garantirajuće banke, bilo od nalogodavca garancije po svom izboru

- na traženje korisnika garancije banke izvršava obvezu iz garancije bez izuzetka i ispitivanja da li je korisnik izvršio obvezu ili ne

- **bezuovjetna bankovna garancija** - banka – garant izvršava preuzete obveze u ugovorenom roku na prvi poziv korisnika jer nalogodavac obvezu nije izvršio

- prema tome, korisnik garancije nije obvezan prije korištenja ispuniti bilo kakav uvjet ili radnju, već garanciju koristi čim nalogodavac nije izvršio preuzetu obvezu

- **uvjetna bankovna garancija** - korisnik se obvezuje da će prije korištenja ispuniti ugovorom preuzete obveze

- nakon ispunjena uvjeta korisnik garancije, garancija postaje bezuvjetna i banka izvršava preuzete obveze ukoliko nalogodavac ne izvrši preuzetu obvezu u ugovorenom roku

- **činidbene bankovne garancije – garancije za dobro izvršenje posla** - izdaju se za specijalne poslove u kojima banka nalogodavac garantira korisniku da će njen komitent izvršiti ugovoreni posao onako kako je to u ugovoru naznačeno

- ova garancija pruža korisniku garancije sigurnost u poslu i jamstvo za solidarnost i uredno poslovanje poslovnog partnera koga njegova banka dobro poznaje i za njega garantira na temelju njegovog urednog i solidnog poslovanja

- **bankovne garancije za plaćanje – kreditne garancije** – garantirajuća banka se obvezuje da će o ugovorenom roku isplatiti korisniku garancije određeni iznos ukoliko to ne učini sam nalogodavac – dužnik u poslu za koji se daje garancija

- **protu – garancija (kontra – garancija) posredna garancija** - u vanjskotrgovinskom prometu prilikom ugovaranja specijalnih poslova, kao što su licitiranje, izvršenje ugovora, davanje avansa i slično, inozemnim propisima često je određeno da bankovne garancije za te poslove izdaje banka u zemlji korisnika garancije

- u ovakvim slučajevima domaća poduzeća koja sudjeluju u takvim poslovima, izdaju svojoj banci u zemlji nalog da njen inozemni korespondent u određenoj zemlji izda garanciju u korist određenog korisnika u inozemstvu

- na temelju takovog naloga domaća banka daje nalog svom korespondentu u zemlji korisnika garancije, da pod svojim imenom i pod svojom odgovornošću izda protu – garanciju na određeni iznos i prema sadržaju njene garancije u korist inozemnog korisnika – poslovnog partnera njenog komitenta

- domaća banka – nalogodavac za izdavanje protu – garancije u obvezi je prema inozemnoj banci za izdanu protu – garanciju, dok je inozemna banka u obvezi prema korisniku protu – garancije

- **ovisno o načinu reguliranja pokriva za izdanu protu - garanciju, bankovne protu – garancije mogu biti:**

- **pokrivene**
- **djelomično pokrivene**
- **nepokriven**

- **super – garancija** se redovito javlja kada korisnik garancije nema puno povjerenja u banku – garanta i traži dodatno osiguranje u super – garanciji određene značajnije banke

- može biti izdana kao jamstvo za već izdanu garanciju određene banke, a može biti i potpuno samostalna nova obveza druge banke za isti posao

- ovisno o dogovoru i ugovorenim odnosima nalog za izdavanje super – garancije drugoj banci može dati isti nalogodavac po čijem je nalogu izdana prva garancije, a može ga dati i banka koja je izdala prvu garanciju

- kada nalog za izdavanje super – garancije daje isti nalogodavac tada je on u obvezi prema ovim bankama

- ove obveze su potpuno samostalne i međusobno neovisne